

Марјана ПОПОВСКА

ПРАВОТО НА ПРИВАТНОСТ НИЗ ПРАКТИКАТА НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Секој човек треба да знае дека неговите комуникации, кореспонденција и личен живот се негова приватност.

Линдон Б. Џонсон (Lyndon B. Johnson)

I. Вовед

Граѓанско-политичките права се основните и најстарите права на човекот. Тие произлегуваат од човековата автономија и слобода и се нарекуваат права од прва генерација (Данаилов Фрчкоски, 2005, стр. 40-42).

Едно од фундаменталните права на човекот кое секако е и составен дел на овие граѓанско - политички права е правото на приватност. Имено, правото на приватност е широк концепт кој се однесува на заштита на индивидуалната слобода и на односот помеѓу поединецот и општеството. Со ова се сложува и Јернеј Ровшек кој што смета дека речиси е невозможно да се дефинираат сите аспекти на правото на приватност, односно секоја држава, секој правен систем има своја дефиниција за опсегот и содржината на ова право (Ровшек, 2005, стр. 44).

Притоа, приватноста се смета за неопходна

Авторката е докторантка на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Скопје

за заштита на индивидуалната способност, за развој на идеи и лични односи. Иако честопати е сублимирано како “право оставено само на себе”, тоа опфаќа широк спектар на права вклучувајќи заштита од загрозување на семејството и животот во домот. Општо е признаено како фундаментално човеково право кое се заснова на човековото достоинство и други слични вредности како на пример слободата на здружување и слободата на говор. Притоа, правото на заштита на личните податоци како посебно право кое потпаѓа под поширокото право на заштита на приватноста во основа е наменето да го штити граѓанинот од упад на јавните власти. Воедно, правото на приватност е признато со скоро секој национален устав и во повеќето меѓународни договори за човекови права, вклучувајќи ја и Универзалната декларација за човекови права од 1946 година, член 10 од Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права, Европската конвенција за заштита на човековите права (Европската конвенција) и од неодамна Повелбата на Европската Унија за човекови права (Report, 2012).

Понатаму, во Европската конвенција¹ изменета со Протоколот бр. 11 заедно со протоколите 1, 4, 6 и 7 е утврдена основната идеја-водилка за правото на почитување на приватниот и семејниот живот.²

Исто така, и Договорот од Лисабон³ ги признава правата, слободите и начелата што се утврдени со Повелбата за фундаменталните права на Европската Унија⁴ и со него Повелбата станува правно-обврзувачка.

1 Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, Република Македонија ја ратификува на 10 април 1997 година и истата влезе во сила во земјата уште истиот ден.

2 Европска конвенција, член 8:

„1. Секој има право на почитување на неговиот приватен и семеен живот, домот и преписката.

2. Нема да постои никакво мешање од страна на јавната власт при остварувањето на ова право, освен во согласност со законот и доколку е тоа неопходно во едно демократско општество за заштита на националната безбедност, јавната сигурност или економската благосостојба во земјата, за спречување на немири или извршување на кривично дело, за заштита на здравјето и моралот, или за заштита на правата и слободите на другите.“

3 Договорот од Лисабон беше потпишан на 13 декември 2007 година, од страна на 27-те земји членки на Унијата. Влезе во сила на 1 декември 2009 година, кога сите земји на Европската Унија го ратификуваа во согласност со национални постапки.

4 Објавена во Службен весник на Европската Унија“ 2010/C 83/02 и потпишана и донесена во 2000 година од страна на Европскиот парламент, Европската Комисија и земјите членки на Европската Унија. Со влегувањето во сила на Договорот од Лисабон, во декември 2009 година, Повелбата стана директно применлива за Европската Унија и националните судови.

Притоа, правата што сите треба да ги уживаат ги опфаќаат, меѓу другото и заштита на личните податоци⁵ и почитување на приватниот и семејниот живот.⁶ Во таа насока, Договорот од Лисабон и дозволува на Европската Унија да пристапи кон Европската конвенција. Конвенцијата и Европскиот суд за човекови права (Европскиот суд), кој врши надзор врз нејзиното спроведување, претставуваат основа за заштита на човековите права во Европа.

Имено, почитувањето на приватниот живот е утврдено во 1950 година со донесувањето на Европската конвенција во рамките на Советот на Европа. Понатаму, правото на заштита на личните податоци е воведено во 80-тите години на XX век, како последица на развојот на технологијата. Притоа, ова право претставува дел од приватноста, односно автономна област за заштита на човековите права. Начелата за заштита на личните податоци имаат за цел да воспостават услови под кои обработката на личните податоци⁷ е правична и законска. Легислативата за заштита на личните податоци ги обврзува оние кои се одговорни да ги почитуваат и применуваат вредностите за заштита на оваа категорија податоци и им доделува право на граѓаните на заштита на личните податоци, доколку ова право биде злоупотребено. И конечно, тоа обезбедува надзор од страна на независни органи за заштита на личните податоци. И покрај тоа што навидум овие две права наликуваат едно на друго, сепак тие се различни, односно почитувањето на правото на приватен живот е поширок поим од правото на заштита на личните податоци, односно овие две права меѓусебно се дополнуваат, односно апсолвираат.⁸

5 Повелба за фундаменталните права на Европската Унија, член 8:

„1. Секој има право на заштита на сопствените лични податоци.

2. Таквите податоци мора да се обработуваат соодветно на конкретната цел и врз основа на одобрување од засегнатото лице или друга легитимна основа утврдена со закон. Секој има право на пристап до податоци кои биле собрани за него/неа и право да побара исправка на сопствените податоци.

3. Усогласувањето со овие правила е предмет на контрола од независно тело.“

6 Повелба за фундаменталните права на Европската Унија, член 7: „Секој има право на почитување на сопствениот приватен и семеен живот, домот и комуникацијата.“

7 Начелата за заштита на личните податоци се утврдени во членот 5 од Законот за заштита на личните податоци, а тие се следниве и тоа: начело на правично и законито собирање и обработка; начело на ограниченост според цели; начело на неопходност; начело на веродостојност на личните податоци и нивно ажурирање и начело на временски ограничено чување на личните податоци.

8 Дистинкцијата помеѓу овие две фундаментални права е достапна на веб страницата: <http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/edps/cache/off/EDPS/Dataprotection/Legislation>.

Во Уставот на Република Македонија од 1991 година е поставена основата за обезбедување гаранција на сигурноста и тајноста на личните податоци и заштита од повреда на личниот интегритет на граѓаните. Воедно, на секој граѓанин му се гарантира почитување и заштита на приватноста на неговиот личен и семеен живот, на достоинството и угледот.⁹

Најзначајните меѓународни документи кои ги поставуваат стандардите во областа на заштитата на личните податоци се: Европската конвенција, Конвенцијата за заштита на физичките лица која се однесува на автоматската обработка на личните податоци на Советот на Европа бр.108/81,¹⁰ Дополнителниот Протокол кон оваа конвенција во врска со надзорните тела и прекуграничниот пренос на податоци¹¹ како и Директивата 95/46/ЕК на Европскиот Парламент и Советот за заштита на физички лица во врска со обработка на лични податоци и слобода на пренос на таквите податоци¹² (Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data). Истите правила и вредности се вградени во нашето законодавство, вклучувајќи го и Законот за заштита на личните податоци(ЗЗЛП).¹³ Воедно, значењето, важноста и неопходноста

9 Устав на Република Македонија со амандманите на Уставот I-XXX, Скопје, Издавач: ЈП Службен весник на Република Македонија, 2005, членови 18 и 25.

10 Законот за ратификација на Конвенцијата за заштита на лица во однос на автоматска обработка на лични податоци е донесен на 26 јануари 2005 година и објавен е во Службен весник на Република Македонија бр. 07/05 со кој се ратификува Конвенцијата за заштита на физичките лица која се однесува на автоматската обработка на личните податоци на Советот на Европа бр. 108/81 на 24 март 2006, а стапи во сила на 01 јули 2006 година.

11 Со Законот за ратификација на Дополнителниот Протокол кон Конвенцијата за заштита на физичките лица во поглед на автоматска обработка на лични податоци, во врска со надзорните тела и прекуграничниот пренос на податоци на 1 август 2008 година се ратификува Дополнителниот Протокол кон Конвенцијата за заштита на поединците во поглед на автоматска обработка на лични податоци, во врска со надзорните тела и прекуграничниот пренос на податоци, усвоен од Советот на Европа во Стразбур на 8 ноември 2001 година.

12 Со Законот за изменување и дополнување на Законот за заштита на личните податоци објавен во Службен весник на Република Македонија бр.103/08 кој влезе во сила во август 2008 година се зајакна правната рамка во областа на заштитата на личните податоци, односно се изврши целосно усогласување на националното законодавство со Директивата 95/46/ЕК на Европскиот парламент и Советот на Европската унија.

13 Објавен во Службен весник на Република Македонија бр. 7/05, 103/08, 124/10 и 135/11.

на заштитата на личните податоци како неделлив дел од заштитата на човековите права, се утврдени и во текстот на преамбулата на Универзалната декларација за човекови права на Организацијата на Обединетите Нации од 1946 година и во Насоките за електронска обработка на личните податоци усвоена од Генералното Собрание на Обединетите Нации со Резолуцијата 49/95 од 14 декември 1990 година (Guidelines for the Regulation of Computerized Personal Data Files Adopted by General Assembly resolution 45/95 of 14 December 1990).

Акцентирањето на ова право се интензивира со донесувањето на ЗЗПП во 2005 година и со основањето на Дирекцијата за заштита на личните податоци (Гундерман, 2010, стр. 5). Имено, во членот 1 од ЗЗПП се уредува заштитата на личните податоци како основни слободи и права на физичките лица, а особено правото на приватност во врска со обработката на личните податоци.

II. Право на почитување на приватниот и семејниот живот, домот и преписката - член 8 од Европската конвенција

Членот 8 од Европската конвенција создава обврска за државите да почитуваат еден широк спектар на лични интереси. Овие интереси – „приватниот и семејниот живот, домот и преписката“ – опфаќаат мноштво прашања од кои некои се поврзани едни со други, а некои се спојуваат. Во примената на член 8 од Европската конвенција, Европскиот суд зазема флексибилен пристап во дефинирањето на заштитените индивидуални интереси, како резултат на што овој член продолжува да го шири својот опсег. Областите кои спаѓаат во рамки на опсегот на членот 8 од Европската конвенција сега вклучуваат претрес и заплена, тајно следење, имиграциски закони, татковство и идентитетски права, детско и семејно право, асистирана репродукција, самоубиство, права на затвореници, наследување, станарски права и заштита на животната средина. Ниту еден од четирите интереси¹⁴ (приватен живот, семеен живот, дом и преписка) на кои упатува член 8 став 1 од Европската конвенција не е самообјаснив во своето значење.

---

¹⁴ Во најголемиот број на случаи, за Европскиот суд при своето одлучување е најбитно дали поплатката спаѓа во доменот на еден од заштитените интереси - приватниот живот, дали постои позитивна обврска да се „почитува“ тој интерес, дали постоело мешање со право од член 8, ако е така тогаш, дали е во „согласност со закон“, дали е тоа сторено заради заштита на легитимна цели и дали е тоа „неопходно во едно демократско општество“.

Вообичаено, Европскиот суд го применува член 8 став 1 од Европската конвенција на поединечните факти на секој случај и избегнува воспоставување на општо разбирање за тоа што точно покрива секоја точка.

Во однос на опсегот на *приватниот живот*¹⁵ не постои сеопфатна дефиниција, туку претставува широк поим и го вклучува следното: физичкиот и психолошкиот интегритет на личноста, вклучувајќи го медицинскиот третман и физичките прегледи и менталното здравје; аспекти на физичкиот и социјалниот идентитет на лицето, вклучително и заплenuвање на документи кои се потребни за да се докаже нечиј идентитет; име и презиме на лицето; право на слика и на фотографија на лицето; углед на лицето; родов идентитет, вклучително и правото на правно признавање на пост-оперативните транссексуалци; сексуална ориентација; сексуалниот живот; правото да се остварат и развиваат врски со други човечки суштества и со надворешниот свет; социјални врски помеѓу сместените мигранти и заедниците во кои живеат независно од постоење или непостоење на “семеен живот”; емотивна врска помеѓу две лица од ист пол; право на личен развој и лична автономија, иако ова не ја покрива секоја јавна активност во која лицето би сакало да се ангажира заедно со други луѓе; право на почит на изборот да се биде родител (во генетска смисла) или не.; активности од професионална или деловна природа и ограничувањата кон одредени професии и вработувања; досиеја или податоци од лична и јавна природа собирани или чувани од страна на безбедносните или други државни органи; информации за здравјето на лицето и информации за ризиците врз здравјето на лицето; етничкиот идентитет и правото на членовите на националното малцинство да го задржат својот идентитет и да водат приватен и семеен живот во согласност со своите традиции; информации за лични, верски и философски убедувања; претреси и заплenuвања; запирања и претреси на лице на јавно место; пресретнување на комуникации и телефонски разговори; видео мониторинг на јавни места; сериозни загадувања на животната средина кои потенцијално имаат влијание врз добросостојбата на лицата и го попречуваат уживањето во сопствениот дом што би имало влијание врз нивниот приватен и семеен живот, вклучително и непријатна миризма од депонии, во близина на затвор која допираа до затворската ќелија, а

---

15 Опсегот на четирите интереси (приватен живот, семеен живот, дом и преписка) е преземен од е-книгата Европски суд за човекови права, Практичен водич за критериумите за допуштено, стр. 61-66.

која се смета за единствен простор за живеење кој му е на располагање на затворениот неколку години, како и прашања кои се однесуваат на погреб на членови на семејството.

Во однос на сферата на „семејниот живот“, Европскиот суд ќе бара постоење на *de facto* семејни врски. Повторно, досека не постои исцрпна дефиниција за семејниот живот, според судската практика на Европскиот суд тој опфаќа: право да станеш родител- правото на почитување на одлука да се стане биолошки родител. Соодветно, правото на една двојка да ја искористи можноста за медицински потпомогнато оплодување влегува во опсегот на членот 8 од Европската конвенција, како израз на приватниот и семејниот живот. Семејниот живот во однос на децата ги опфаќа природните врски помеѓу мајката и нејзиното дете. Детето родено во брачна заедница е *ipso jure* дел од таквиот однос, односно од моментот на раѓање на детето и со самиот факт, постои врска помеѓу детето и родителите која резултира со семеен живот. Кога се работи за биолошкиот татко и неговото дете родено надвор од брак, релевантните фактори можат да го вклучат соживотот, природата на односот помеѓу родителите и неговиот интерес за детето. Во целина, соживотот не претставува *sine qua non* за постоење на семеен живот помеѓу родителите и детето. Законското и вистинското посвојување може да создаде „семеен живот“, дури и во отсуство на соживот или било какви вистински врски помеѓу посвоеникот и посвоителите. Европскиот суд може да го признае постоењето на *de facto* „семеен живот“ помеѓу родителите кај кои е сместено детето, имајќи го предвид времето кое тие го поминале заедно, квалитетот на односот и улогата која ја одиграл возрасниот *vis-à-vis* детето. Врските помеѓу детето и блиските роднини, може да одиграат значајна улога во семејниот живот. Понатаму, семејниот живот не завршува кога детето е доверено на чување или кога родителите ќе се разведат. Во имиграциските предмети, нема да постои семеен живот помеѓу родителите и возрасните деца, освен во случај ако тие можат да демонстрираат дополнителни елементи на меѓузависност, различни од нормалните емотивни врски. Во однос на двојки, изразот „семејство“ во членот 8 од Европската конвенција не се однесува исклучиво на врски кои се засноваат на брак и може да опфати други *de facto* „семејни врски“ каде странките живеат заедно во вонбрачна заедница. Притоа, фактот што бракот не е во согласност со националното законодавство не претставува пречка за семеен живот. Во однос на другите врски, семеен живот, може да постои и помеѓу браќа и сестри, тетקי/чичковци и внуци/внуци. Притоа, „семејниот живот“ не вклучува само социјални,

морални или културни врски, туку и интереси од материјална природа, за што сведочат, меѓу другото, должноста за издршка и позицијата што во домашните правни системи на мнозинството држави-договорнички ја има резервирањето од наследството (*reserve hereditaire*).

Опсегот на концептот на „дом“ заштитен со членот 8 став 1 од Европската конвенција ќе зависи од фактичките околности, особено постоењето на доволни и континуирани врски со определено место. Концептот „дом“ опфаќа: држење во владение на живеалиште кое *приваѓа на друго лице*, доколку тоа е за значителни периоди на годишна основа, при што апликантот не мора да биде сопственик на домот за целите на член 8 од Европската конвенција. Овој концепт не е лимитиран на резиденции, при што ќе вклучи и каравани и други непостојани места на живеење (викенд куќи, деловни простории во случај на отсуство на јасна дистинкција помеѓу канцеларијата и приватното живеалиште, или помеѓу приватните и деловните активности). Во таа насока потребно е да се наведат и примерите за нарушување на правото на почитување на нечиј дом, кој вклучува: намерно уништување на домот; одбивање да им се дозволи на раселените лица да се вратат во своите домови; претреси и други влегувања од страна на полицијата; одлуки кои се однесуваат на просторното планирање и наредби за задолжително купување; еколошки проблеми; следење на телефонската комуникација; и пропуст да се заштитат личните добра кои претставуваат составен дел на домот.

Понатаму, опсегот на концептот „преписка“ го опфаќа правото да се почитува нечија комуникација, која има цел да ја заштити доверливоста на приватната преписка и како такво се толкува на начин што ги покрива следниве области: писма помеѓу поединци, дури и таму каде испраќачот или примачот е затвореник, вклучително и пакети одземени од страна на царинските службеници; телефонски разговори; пораки по пејџер; постари форми на електронска комуникација – телекс; електронски пораки (e-mail) и информации добиени од следењето на личната употреба на интернет; приватно радио, но не кога тоа е на јавна бранова должина и на тој начин пристапно до други; кореспонденција која се следи во текот на деловните активности или од деловните простории; електронски податоци собрани за време на претрес на адвокатска канцеларија. Притоа, содржината на преписката е ирелевантна од аспект на прашањето на нарушување. Позитивните обврски специфични за преписката се обврската да се превенира разоткривање на приватни разговори во јавниот домен и обврска да им се помогне на затворениците во можноста писмено да кореспондираат со обезбедување на неопходни материјали.

Лазикот на член 8 став 2 од Европската конвенција јасно укажува дека државата мора да се воздржи од арбитрерно мешање во приватниот и семејниот живот, домот и преписката. Оваа обврска за неангажирање во „арбитрерно дејствување“ е обврска од негативен вид, од Европскиот суд опишан како „суштинска цел“ на членот 8 од Европската конвенција. Европскиот суд појаснува дека може да постојат „покрај тоа, и позитивни обврски инхерентни на „ефективното“ почитување на семејниот живот [и на другите вредности од член 8 став 1 од Европската конвенција]. „Позитивните обврски инхерентни“ на член 8 став 1 од Европската конвенција ги вклучуваат и оние кои бараат државата да преземе чекори за обезбедување на права или привилегии за поединци, како и да ги заштити лицата наспроти дејствувањето на други физички лица кои го спречуваат ефективното уживање на нивните права. Европскиот суд не ги перцепира правата од член 8 став 1 од Европската конвенција во сосема негативна смисла на зборот – како право „да се биде оставен на мира“. Наместо тоа, тој ја признава улогата која тие ја имаат во практикувањето на слободата и дополнително, утврдува дека државите мораат да обезбедат ефективно уживање на така дефинираната слобода. Приватната сфера која ги опфаќа интересите признати во член 8 став 1 од Европската конвенција може подобро да се сфати како лична, а не како тајна сфера. Согласно на тоа, ако треба да се почитува приватниот живот (не *приватноста* со своите во голем степен тесни конотации за тајноста на информацијата или изолацијата), државата не смее само да се воздржува од откривање или следење на активностите на граѓанинот кои без двоумење би ги држел подалеку од погледот од јавноста. Таа мора да дозволи, па дури и да обезбеди услови за воспоставување на отворени врски меѓу поединците, во што се состои и целата вредност на слободата (О’Бојл, Варбрик, Харис, 2009, стр. 361 и 362).

III. Случаи од практиката на Европскиот суд за човекови права за правото на приватен живот - case studies¹⁶

Со практиката на Европскиот суд најпластично може да се илустрира собирањето информации и податоци кои се однесуваат на навлегувањето во приватниот живот на поединецот во контекст на членот 8 од ЕКЧП. Имено, тие случаи од практиката се:

¹⁶ Подолунаведените случаи од практиката на ЕКЧП се преземени од веб страницата: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/4FCF8133-AD91-4F7B-86F0-A448429BC2CC/0/FICHES_Protection_des_donn%C3%A9es_EN.pdf, Factsheet - Data Protection, July 2012 и <http://hudoc.echr.coe.int>.

Борба против тероризмот

Во случајот *Клас и други против Германија (Klass and Others v. Germany)*, 06.09.1978 е утврдено дека:

„Демократските општества денес се наоѓаат загрозувани од страна на високо софистицираните форми на шпионажа и тероризам, што наведува на потребата државата да биде способна, со цел ефикасно да се спротивстави на ваквите закани, да врши таен надзор над субверзивните елементи кои се операционализираат во рамките на нејзината јурисдикција.“ Сепак, Европскиот суд свесен за опасноста својствена на мерките на тајниот надзор, „за поткопување, па дури и уништување на демократијата врз основа на која се бранат, потврдува дека државите договорнички не може во име на борбата против шпионажата и тероризмот, да донесат било какви мерки за кои сметаат дека се соодветни.“

Во овој случај, Европскиот суд не најде повреда на членот 8 од Европската конвенција, бидејќи во законот кој е оспорен од страна на апликантите се наметнати ограничувања на правата на апликантите во однос на тајноста на електронската пошта, поштата и телекомуникациите во случаи заради заштита на безбедноста и одбраната на државата и заради откривање и гонење на сторителите на кривични дела.

Притворени лица

Во последно време, Европскиот суд позачестено одлучувал во случаи врзани за пречки кои се однесуваат на кореспонденцијата на затворениците. Во голем број полски случаи, *Писк-Писковски против Полска; Матвиејчук против Полска; Прзјемски против Полска (Pisk-Piskowski v. Poland; Matwiejczuk v. Poland; Przyjemski v. Poland)*, Европскиот суд сметал дека се додека домашните органи продолжуваат со практиката на пишување „ocenzurowano“ („цензурирано“) на писмата на затворениците, Европскиот суд нема да има друга алтернатива, освен да претпостави дека тие писма биле отворани и нивната содржина била прочитана, што значи прекршување на членот 8 од Европската конвенција.

Во пресудата *Биста против Полска (Biśta v. Poland)*, 12.01.2010, Европскиот суд утврдил дека имајќи ги предвид ваквите случувања во домашната практика, досега ефикасен правен лек во Полска за затвореникот во врска со цензурата на кореспонденција е поднесување жалба до Европскиот суд.

- **Попречување на кореспонденцијата**

Во случајот *Голдер против Обединето Кралство (Golder v. the United Kingdom)*, 21.02.1975, Европскиот суд го отфрлил аргументот на Владата дека било неопходно да одбие пренесување на писмо од затвореник до неговиот адвокат во врска со можност за покренување граѓанска тужба против затворски офицер „заради спречување неред“. Со подоцнежната законска реформа во Велика Британија, направена е поделба меѓу кореспонденцијата со правни советници во врска со судска постапка (која може да биде заштитена како привилегирана) и друга кореспонденција, вклучувајќи и таква за идни судски постапки (која може да биде отворена и прочитана). Но, и со ова решение Европскиот суд утврдил дека има повреда на членот 8 од Европската конвенција, особено поради високиот приоритет на заштитата на правото на затвореникот да комуницира со своите правни советници.

- **Следење на кореспонденција**

Во случајот *Силвер и други против Обединето Кралство (Silver and Others v. the United Kingdom)*, 25.03.1983, Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција во однос на следењето на писмата (кореспонденцијата) и употребата на навредлив јазик, како и тоа дека не постои повреда на членот 8 од Европската конвенција, во однос на писмата кои содржат јасни закани.

- **Ограничување на кореспонденција со Судот**

Во случајот *Кембел против Обединето Кралство (Campbell v. the United Kingdom)*, 25.03.1992, Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција на сметка на отворање на кореспонденцијата на апликантот со адвокатот и Европската комисија за човекови права. Европскиот суд оценил дека „општиот интерес“ бара консултациите со адвокатите да се одвиваат во услови „погодни за целосна и неинхибирана дискусија“. Покрај тоа, сите писма до или од правниот советник се привилегирани, што значи дека државата мора да докаже постоење на „разумна причина“ зошто постои сомнение дека конкретно писмо содржи незаконски материјал пред истото да биде отворено. За затвореникот мора да постојат гаранции дека оваа ограничена моќ да се следи и чита неговата кореспонденција нема да биде злоупотребена преку, на пример отворање на писмо во негово присуство.

Во случајот *Котлет против Романија (Cotlet v. Romania)*, 03.06.2003, Европскиот суд утврдил дека попречувањето на

кореспонденцијата претставува повреда на членот 8 од Европската конвенција на сметка на одложувањата во праќањето на писмата од апликантот, на отворањето на неговата кореспонденција и на затворските власти „одбивањето да му ги обезбедат потребните материјали за неговата преписка со судот.“

Во случајот *Висе против Франција (Wisse v. France)*, 20.12.2005, е утврдено дека се воспоставил систем за следење на разговори меѓу апликантите и нивните роднини во просториите за посета во затворите во Пломер (Ploumeur) и Рен (Rennes). Европскиот суд утврдил повреда на член 8 од Европската конвенција што се однесува на снимањето на разговори во просториите за посета во затворот, бидејќи францускиот закон не е доволно јасен околу прашањето како властите имаат право да навлегуваат во приватниот живот на затворениците или околу обемот и начинот на остварување на нивните дискрециони права во таа област.

Надзор на комуникациите - Прислушување на телефон Од страна на полицијата

Во случајот *Мелон против Обединето Кралство (Malone v. the United Kingdom)*, 02.08.1984, Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција, бидејќи за следење на телефонските разговори на апликантот - во контекст на неговото судење за справување со украдена стока - и “мерење” на неговите повици (регистрација на броеви повикани на одреден телефон) не биле во согласност со закон.

Од истата причина, Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција и во случајот *Кан против Обединето Кралство (Khan v. the United Kingdom)*, 12.05.2000, (надзор над апликантот со помош прислушен уред во врска со обвинението за кривично дело трговија со дрога).

Во случајот *А. против Франција (A. v. France)*, 23.11.1993, кој се однесува на снимање од страна на физичко лице, со асистенција на началникот на полицијата во контекст на прелиминарната истрага, на телефонскиот разговор со апликантот кој според засегнатата странка го ангажирал да изврши убиство. Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција, бидејќи снимањето не било извршено во согласност со судската постапка и не било по налог од страна на истражен судија.

Во случајот *П.Г. и Ј.Х. против Обединето Кралство (P.G. and J.H. v. the United Kingdom)*, 25.10.2007, кој се однесува на снимање на гласовите на апликантите во полициската станица, по нивното апсење под сомнение за извршување грабеж. Европскиот суд утврдил повреда

на член 8 од Европската конвенција, бидејќи во времето на одржување на настаните немало законска рамка за регулирање на употребата на тајно прислушување со уреди од страна на полицијата во сопствените простории.

Во случајот *Ван Вондел против Холандија (Van Vondel v. the Netherlands)*, 25.10.2007, апликантот бил полицаец во криминалистичко-разузнавачката служба во регионот Кенермерланд (Kennemerland Regional Criminal Intelligence Service). Имено, на 26 јануари 1994 година министерот за правда (*Minister van Justitie*) и министерот за внатрешни работи (*Minister van Binnenlandse Zaken*) го информирале Долниот дом на Парламентот (*Tweede Kamer der Staten-Generaal*) за распуштањето на Меѓурегионалниот криминален истражен тим на Северна Холандија/Утрехт (North-Holland/Utrecht Interregional Criminal Investigation Team - *Interregionaal Recherche Team*) поради постоењето и развивањето на контраверзни кривично – истражни методи во борбата против организираниот криминал. Притоа, била формирана парламентарна комисија од девет членови на Долниот дом на Парламентот со цел да испита начинот на примена на кривично - истражните мерки во борбата против организираниот криминал од страна на криминалистичко-разузнавачката служба во регионот Кенермерланд. Притоа, телефонските разговори на апликантот со еден од неговите информатори биле снимени со уреди обезбедени од страна на Одделот за внатрешна истрага при националната полиција (National Police Internal Investigation Department-*rijksrecherche*), во контекст на парламентарната истрага на кривично – истражните методи во борбата против организираниот криминал во врска со Меѓурегионалниот криминален истражен тим на Северна Холандија/Утрехт (North-Holland/Utrecht Interregional Criminal Investigation Team - *Interregionaal Recherche Team*).

Во овој случај е утврдена повреда на член 8 од Европската конвенција при што било утврдено дека апликантот бил лишен од минимум степен на заштита кој бил загарантиран во владеењето на правото во едно демократско општество (Европскиот суд не најде дека е прифатливо тоа што властите обезбедиле техничка асистенција, која не била во согласност со правилата кои обезбедуваат гаранции против арбитрерни акти).

Во случајот *Круслин против Франција (Kruslin v. France)*, 24.04.1990, кој се однесува на телефонско прислушување по наредба од истражен судија во случај на убиство, Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција, бидејќи францускиот закон не

бил прецизен во утврдувањето на обемот и начинот на остварување на дискреционото право на властите во оваа област.

- *Прислушување на живеалиштето*

Во случајот *Ветер против Франција (Vetter v. France)*, 31.05.2005, по откривањето на тело со прострелни рани, полицијата, сомневајќи се дека апликантот го извршил убиството, инсталирала уред за прислушување во стан во кој тој бил редовен посетител. Европскиот суд утврдил повреда на член 8 од Европската конвенција, бидејќи францускиот закон не е доволно јасен во однос на обемот и начинот на остварување на дискреционото право на властите во врска со уреди за прислушување.

Во случајот *П.Г. и Ј.Х. против Обединето Кралство (P.G. and J.H. v. The United Kingdom)*, 25.09.2001, Европскиот суд, исто така, утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција на сметка на полицијата во врска со инсталација на уредите за тајното прислушување во стан кој го користел еден од апликантите, што не било во согласност со закон.

- *Системи за пораки (Messaging system)*

Во случајот *Тејлор - Себори против Обединето Кралство (Taylor-Sabori v. The United Kingdom)*, 22.10.2002, користењето на пејџер пораки од страна на полицијата: следење на пораки испратени до апликантот - кој бил одговорен за заговор за снабдување на контролирана дрога - со користење на “клон” во неговиот пејџер. Европскиот суд утврдил повреда на член 8 од Европската конвенција, бидејќи немало законска рамка за регулирање на следењето на пејџер пораки пренесени преку приватен телекомуникациски систем.

- *Таен надзор на база на податоци*

Во случајот *Шимоволос против Русија (Shimovolos v. Russia)*, 21.06.2011, кој се однесува на регистрација на активист за човекови права во таен надзор на безбедносна база на податоци и следење на неговото движење, како и можноста за апсење, Европскиот суд утврдил повреда на член 5 став 1 и повреда на член 8 од Европската конвенција, бидејќи базата на податоци во која името на г-дин Шимоволос било регистрирано и создадено врз основа на министерска наредба која што не била објавена и не била достапна за јавноста. Затоа, луѓето не можеле да знаат зошто поединци биле регистрирани во базата, колкав обем на информации се содржеле и колку долго се чувале и користеле, како и кој имал контрола над оваа база на податоци.

- *Досиеја и пристап до податоци*

Во случајот *Ротару против Романија (Rotaru v. Romania)*:

„Информациите од јавен карактер може да го засегаат приватниот живот, во случаи кога истите систематски се собираат и чуваат во досиејата од страна на властите. Тоа е се повистинито особено кога такви информации се однесуваат на далечното минато на лицето.“

- *Пристап до податоци (социјални услуги, националната безбедност)*

Во случајот *Гаскин против Обединето Кралство (Gaskin v. The United Kingdom)*, 07.07.1989, е утврдено дека со стапувањето во полнолетство, апликантот, кој бил оставен на чување како дете во грижа на Советот на градот Ливерпул (Liverpool City Council), сакал да дознае за своето минато, со цел да ги надмине своите лични проблеми. Воедно, нему не му бил дозволен пристап до неговото досие со образложение дека содржи доверливи информации. Европскиот суд утврдил повреда на член 8 од Европската конвенција, не затоа што системот содржел доверливи информации, туку затоа што конечната одлука за одбивање на пристап на апликантот не била донесена од страна независен орган.

Во случајот *Сегерстед – Вибег и други против Шведска (Segerstedt-Wiberg and Others v. Sweden)*, 06.06.2006, се работи за жалба од апликантите во однос на чувањето на одредени информации за нив во шведските безбедносни полициски досиеја и одбивањето да се открие степенот на информациите кои биле зачувани. Имено, во овој случај била утврдена повреда на членот 8 од Европската конвенција на сметка на чувањето на податоците, освен во однос на првиот апликант, бидејќи во 1990 година било оправдано чувањето на информации во врска со бомбашки закани против овој апликант. Европскиот суд утврдил дека не постои повреда на член 8 од Европската конвенција, бидејќи интересите на националната безбедност и борбата против тероризмот надвладуваат над интересите на апликантите за пристап до информации за нив во досиејата за полициска безбедност. Исто така, Европскиот суд утврдил повреда на член 13 од Европската конвенција, бидејќи во конкретниот случај, апликантите немале директен пристап до право на ефективен лек (во духот на член 13 од Европската конвенција) со цел да се обезбеди уништување на датотеките или корегирање на информациите кои се чуваат во нив. Притоа, Европскиот суд утврдил дека тие недостатоци не се во согласност со барањата за ефективност во член 13 од Европската конвенција и тоа не се компензира со сите можности за апликантите да бараат надомест на штета.

- Пристап до податоците што се чуваат од страна на тајните служби

Во случајот *Ротару против Романија (Rotaru v. Romania)*, 04.05.2000, апликантот се жалел дека е невозможно да се побие она што тој тврди дека е неистинита информација која се чувала за него во досието од страна на Романската разузнавачка служба (Romanian Intelligence Service - RIS). Тој бил осуден на казна затвор од една година во 1948 година поради критикување на комунистичкиот режим. Европскиот суд утврдил повреда на член 8 од Европската конвенција, бидејќи чувањето и користењето на информации за приватниот живот на апликантот од страна на Романската разузнавачка служба (Romanian Intelligence Service - RIS) не било „во согласност со закон“.

Европскиот суд утврдил повреда на членот 13 од Европската конвенција, бидејќи било невозможно за апликантот да го доведе во прашање чувањето на податоци или побивањето вистината на информациите.

Во случајот *Хараламбие против Романија (Haralambie v. Romania)*, 27.10.2009, Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција, на сметка на оневозможувањето на увид и консултации на апликантот во личното досие креирано за него од страна на тајната служба на комунистичкиот режим, бидејќи ниту оправдувањето за обемот на пренесувањето на досиејата од Романската разузнавачка служба (Romanian Intelligence Service-RIS) во Националниот совет за истражување на архивите на поранешните тајни служби од комунистичкиот режим (National Council for the Study of the Archives of the former Secret Services of the Communist Regime - the Securitate - “the CNSAS”), ниту недостатоците во архивата на системот може да биде алиби за шестгодишно одолговлекување на неговото барање.

- Досиеја кои се чуваат од страна на судските органи

Случајот *Бочаскорт против Франција, Гардел против Франција и М.В. против Франција (Bouchacourt v. France, Gardel v. France and M.V. v. France)*, 17.12.2009 се однесува на потврдување на основната улога на заштита на личните податоци во процесот на автоматска обработка на истите, особено кога тие податоци се користат за полициски цели, при што Европскиот суд заклучил дека во случајот на апликантите „нивниот пристап до националната база на податоци за сторители врз основа на полот“ не го прекршиле членот 8 од Европската конвенција.

Во случајот *Димитров-Казакџов против Бугарија (Dimitrov-Kazakov v. Bulgaria)*, 10.02.2011, името на апликантот било внесено во полициските регистри, со референца на “сторител на кривично дело силување”, откако бил испитуван за кривично дело силување, иако тој никогаш не бил обвинет за кривичното дело. Тој подоцна бил подложен од страна на полицијата на голем број проверки кои се однесуваат на жалби за силување или исчезнување на млади девојки и за недостатокот на право на ефективен лек со кое може да се изврши ова негово право. Европскиот суд утврдил повреда на член 8 од Европската конвенција (вклучувањето на апликантот во полициското досие не е во согласност со закон). Во овој случај е утврдена и повреда на членот 13, а во врска со член 8 од Европската конвенција.

Случајот *Келили против Швајцарија (Khelili v. Switzerland)*, 18.10.2011, се однесува на класифицирањето на француска жена како “проститутка” во компјутерската база на податоци во Женевската полиција за период од пет години. Во овој случај е утврдена повреда на членот 8 од Европската конвенција во однос на биолошките податоци, исто како и во случајот со *С. и Марпер против Обединето Кралство (S. and Marper v. the United Kingdom)*, 04.12.2008 каде што апликантите наведуваат дека е повредено нивното право на приватност од член 8 од Европската конвенција, поради тоа што владата продолжила да ги чува нивните отпечатоци на прсти, примероци од биолошки клетки и ДНК профили и по завршувањето на кривичната постапка против нив со откажување од кривично гонење, односно со ослободителна пресуда.

- *Медицински податоци*

Случајот *Чаве против Франција (Chave v. France)*, 09.07.1991 се однесува на досие кое содржи информации за задолжителното престојување на апликантот во психијатриска болница и кое според апликантот треба да биде прогласено за незаконско, односно овие информации да бидат острани од евиденциите во болницата, бидејќи истото претставува мешање во приватниот живот. Притоа, во овој конкретен случај барањето на апликантот е недопуштено (неосновано), бидејќи личните досиеја кои се формирани за да се заштити здравјето, правата и слободите на другите се заштитени со соодветни правила за доверливост и пристап и истите се достапни само за стриктно наведени категории на лица надвор од психијатриска институција.

Случајот *З. Против Финска (Z v. Finland)*, 25.02.1997 се однесува на откривање на медицински информации за апликантот кој бил заразен со ХИВ, во контекст на постапки во врска со сексуални деликти.

Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција на сметка на објавување на идентитетот на апликантот и медицинска состојба во пресудата на Апелациониот суд во Хелсинки.

Случајот *М.С. против Шведска (M.S. v. Sweden)*, 27.08.1997 се однесува на доставување на медицинските податоци на апликантот од јавна здравствена установа до друга јавна установа (орган за социјална заштита) во контекст на испитување на претходно доставено барање за надомест за повреда на грбот на апликантот. Притоа установата која ги примила медицинските податоци (органот за социјална заштита) има легитимна цел да ги провери податоците добиени од страна на јавната здравствена установа кои содржат информации за абортусот извршен кај апликантот. Барањето за надомест за повреда на грбот која апликантот ја претрпел во 1981 година и сите медицински податоци обработени од страна на јавната здравствена установа до органот за социјална заштита, вклучувајќи и податоци за абортусот во 1985 година и третманот потоа, содржело информации релевантни за појавата на проблеми со грбот на апликантот. Европскиот суд утврдил дека не постои повреда на член 8 од Европската конвенција, бидејќи јавната здравствена установа имала релевантни и доволни причини за доставување на медицинската евиденција на апликантот, бидејќи органот за социјална заштита е одговорен за испитување на нејзиното барање за надомест за повреда на грбот.

За цели на вработување

Случајот *Лендер против Шведска (Leander v. Sweden)*, 28.03.1987 се однесува на користењето на тајно полициско досие во регрутирањето лица за работно место столар. Притоа, апликантот работел како привремена замена во Поморскиот музеј во Карлскрона (Karlskrona), кој се наоѓа до воено-безбедносна зона со ограничување на движење. По извршена лична контрола, командантот на воената морнарица одлучил да не го регрутираат. Апликантот порано бил член на Комунистичката партија и на синдикатот. Притоа, во овој случај се утврдило дека не постои повреда на член 8 од Европската конвенција, односно заштитните мерки содржани во шведскиот систем за лична контрола ги задоволуваат условите од член 8 од Европската конвенција. Во овој случај, Судот заклучил дека Шведската влада била во право да смета дека интерес на националната безбедност надвладува над индивидуалните интереси на апликантот.

Во случајот *Халфорд против Обединето Кралство (Halford v. The United Kingdom)*, апликантот која била женски полицаец со највисок

ранг во Обединетото Кралство, повела постапка против дискриминација откако била одбиена за унапредување на ранг на заменик-шеф Констабл (Deputy Chief Constable) за период од седум години. Таа тврдела дека нејзините телефонски повици биле прислушувани со цел да се добијат информации кои ќе се употребат против неа во текот на постапката. Во овој случај, Европскиот суд утврдил повреда на членот 8 од Европската конвенција во однос на мерките на следењето на службениот телефон на апликантот, бидејќи се однесувале и на нејзиниот приватен живот, со оглед на гаранцијата за приватност која таа ја имала добиено. Иако, Европскиот суд смета дека надгледувањето на активностите на поединците на јавно место преку употреба на фотографска опрема, како такво не дава основа да се зборува за мешање во приватниот живот на поединецот, сепак снимањето, чувањето на снимките или нивната употреба може да претставува мешање во истиот. Исто така, Европскиот суд утврдил дека не постои повреда на член 8 од Европската конвенција, во однос на повиците упатени од нејзиниот дом, бидејќи Европскиот суд не утврдил дека имало мешање во врска со овие комуникации.

Понатаму, во случајот *Копланд против Обединето Кралство (Copland v. the United Kingdom)*, 03.04.2007, кој се однесува на следењето на електронската пошта на апликантот на работното место, кое во овој случај е во спротивност со членот 8 од Европската конвенција и не е во согласност со закон.

IV. Компаративна анализа на повреда на правото на почитување на приватниот и семејниот живот, домот и преписката - член 8 од Европската конвенција за човековите права од 1959 до 2011 година

Табела бр. 1 Преглед на повредата на правото на почитување на приватниот и семејниот живот, домот и преписката - член 8 од Европската конвенција за човековите права

Држава	Број на пресуди
1. Албанија	1
2. Андора	/
3. Ерменија	/
4. Австрија	14
5. Азербејџан	/
6. Белгија	9
7. Босна и Херцеговина	1
8. Бугарија	30
9. Хрватска	14
10. Кипар	7
11. Чешка	15
12. Данска	2
13. Естонија	/
14. Финска	20
15. Франција	29
16. Грузија	3
17. Германија	18
18. Грција	8
19. Унгарија	6
20. Исланд	/
21. Ирска	5
22. Италија	133
23. Латвија	17
24. Лихтенштајн	/
25. Литванија	12
26. Луксембург	3
27. Малта	2
28. Молдавија	13
29. Монако	/
30. Црна Гора	1
31. Холандија	14
32. Норвешка	4
33. Полска	91
34. Португалија	5
35. Романија	45
36. Русија	94
37. Сан Марино	/
38. Србија	10
39. Словачка	15
40. Словенија	5
41. Шпанија	8
42. Шведска	6
43. Швајцарија	16
44. Македонија	/
45. Турција	83
46. Украина	25
47. Обединето Кралство	64

Извор: *European Court of Human Rights, Violation by Article and by State 1959-2011, 31.12.2011*
(достапно на: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/2B783BFF-39C9-455C-B7C7-F821056BF32A/0/TABLEAU_VIOLATIONS_EN_2011.pdf)

Од горенаведениот табеларен преглед може да се заклучи дека во временскиот период од 1959 до 2011 година, Италија е државата во која има најмногу случаи (133) на повреда на правото на почитување на приватниот и семејниот живот, домот и преписката - член 8 од Европската конвенција. Понатаму, следуваат Русија со 94, Полска со 91, Турција со 83 и Обединетото Кралство со 64 случаи. Во оваа насока, може да се констатира дека во овие земји свесноста за ова право е на доста високо ниво, што секако ја повлекува и неговата заштита пред Европскиот суд. Воедно, во овој временски период Андора, Ерменија, Азербејџан, Естонија, Исланд, Лихтенштајн, Монако, Сан Марино и Македонија¹⁷ се државите кои досега немале ниту еден случај пред Европскиот суд во врска со повреда на правото на почитување на приватниот и семејниот живот, домот и преписката што секако е интересен податок со оглед на развојот на човековите права и експанзијата на повредите на правото на приватност.

---

17 На 13.12.2012 година, Големиот судски совет на Европскиот суд за човекови права во предметот Ел-Масри против нашата земја (број на жалба 39630/09), донел пресуда која е конечна, односно одлучил едногласно дека има: повреда на членот 3 (забрана на тортура и нечовечко и понижувачко постапување) од Европската конвенција во врска со нечовечкото и понижувачко постапување на кое г-дин Ел-Масри бил подложен додека бил држен во хотел во Скопје, во врска со начинот на кој било постапувано со него на скопскиот аеродром, кој претставува тортура, и во врска со неговото предавање во заробеништво на властите на Соединетите Американски Држави, со што бил изложен на ризик од понатамошно постапување спротивно на членот 3; поради тоа што нашата земја не спровела ефикасна истрага во однос на тврдењата на г-дин Ел-Масри дека бил жртва на малтретирање; повреда на членот 5 (право на слобода и сигурност) во врска со неговото затворање во хотел во Скопје во времетраење од 23 дена и во однос на неговото последователно затворање во Авганистан, како и во врска со неспроведувањето ефикасна истрага во однос на неговите наводи дека бил арбитерно лишен од слобода; повреда на членот 8 (право на приватен и семеен живот) поради тоа што државата е одговорна и за мешање во правото на почитување на личниот и семејниот живот на г-дин Ел-Масри и со оглед на доказите, Судот оценил дека тоа мешање било незаконско и дека истото претставува повреда на членот 8; и повреда на членот 13 (право на ефикасен правен лек). Повеќе за овој случај на веб страницата: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra-press/pages/search.aspx?i=003-4196816-4975518#{"itemid":\["003-4196816-4975518"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra-press/pages/search.aspx?i=003-4196816-4975518#{); European Court of Human Rights, 453 (2012) 13.12.2012, Press Release, issued by the Register of the Court.

V. Резиме на судската практика на Европскиот суд во случаите на заштита на личните податоци

Секојдневниот развој на информатичко-комуникациската технологија го олесни собирањето, чувањето и дисеминацијата на податоците што значи дека денес постојат повеќе начини на кои државата може да се меша во приватниот живот на граѓаните. Последица на тоа е поголемиот број предизвици на таквите државни активности, вклучувајќи чување и употреба на податоци од страна на полицијата во кривичните истраги, досиеја создавани од националните безбедносни агенции и медицински податоци кои стануваат јавни во текот на судската постапка. Заштитата на личните податоци е од фундаментално значење за уживањето на приватниот и семејниот живот, а нивното откривање пред јавноста или трети лица ќе претставува мешање во приватниот живот кое е полесно да се оправда, отколку самото чување. Европскиот суд оценува дека јавниот интерес во откривањето мора да надвлее над индивидуалното право на приватност, водејќи сметка за целта која треба да се постигне и заштитните права и граници кои ја придружуваат неговата употреба. Воедно, откривањето на лични податоци во врска со поединец, освен за цели поради кои може легитимно да се собираат, може да претставува мешање во правото на почитување на приватниот живот и затоа бара оправдување согласно член 8 став 2 од Европската конвенција. Притоа, од судската практика е јасно значењето на остварувањето правото од член 8 ќе биде одмерено потешко во некои случаи за разлика од други. Во најголемиот број на случаи, за Европскиот суд при своето одлучување е најбитно дали поплаката спаѓа во доменот на еден од заштитените интереси - приватниот живот, дали постои позитивна обврска да се „почитува“ тој интерес, дали е во „согласност со закон“, дали е тоа сторено заради заштита на легитимна цели и дали е тоа „неопходно во едно демократско општество“ (О’Бојл, Варбрик, Харис, 2009, стр. 363, 408 и 413).

Тргувајќи од горенаведеното, произлегува дека Европскиот суд во зависност од конкретниот случај во текот на своето работење прави баланс помеѓу јавниот и приватниот интерес, односно од случај до случај се оценува дали со откривањето на личните податоци на граѓанинот се повредува неговото право на приватност и дали со таквата повреда се остварува некоја легитимна цел.

VI. Проблеми/недостатоци во спроведувањето на основните човекови слободи и права

Според британскиот министер за правда, Кенет Кларк постои голем застој на случаи пред Европскиот суд. Бројката сега надминува 150.000 предмети со задоцнување во просек од пет години што е одраз на систем со нарушен баланс на одговорности (Утрински весник, 03.04.2012). Во таа насока, од Судот се бара да дејствува насекаде, а земјите-членки не се справуваат со нивниот товар. Тоа значи дека кај значајните, итните случаи, како оние кај кои е оневозможено индивидуалното право на фер судење или правото на изразување ќе продолжат да се одолжуваат. Притоа, проблемот кулминира до тој степен што предизвикува криза за системот на Конвенцијата кој има важност за над 800 милиони луѓе (Утрински весник, 03.04.2012). Притоа, најдобриот начин да се реши овој проблем е да се обезбеди составните елементи на самиот систем да ги исполнуваат своите обврски. Според тоа, доколку земјите-членки дома засилено ја применуваат Конвенцијата, тоа ќе почне да го намалува притисокот врз Судот.

Европската конвенција за заштита на човековите права, Република Македонија ја ратификува на 10 април 1997 година и истата влезе во сила уште истиот ден. Бидејќи истата претставува извор на правото, домашните судови се обврзани да ја применуваат, меѓутоа во практиката на судовите во Република Македонија ретко може да се сретне непосредна примена на Европската конвенција за заштита на човековите права, која е од особена важност и е обврзувачка за домашните судови. Во таа насока, оваа состојба е утврдена и во Годишниот извештај за работата на Владиноот агент и анализата на предметите и постапките пред Европскиот суд за човекови права за 2011 година, во кој е наведено дека постои потреба од повисок степен на познавање на Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи, како и практиката на Европскиот суд кај правниците во нашата земја и тоа како кај судиите, јавните обвинители, така и кај адвокатите. Ова укажува за потребата од континуирана едукација на правниот кадар во земјата цо цел подигнување на степенот на познавање на правата и слободите кои се заштитени со Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи. Во таа насока, потребно е да се истакне дека во нашето законодавство примената прописите за заштита на личните податоци од страна на судството претставува сеуште енигма, односно постои недоволно познавање на оваа материја.

Притоа, со Законот за заштита на личните податоци е воспоставен

нов концепт во Република Македонија, кој подразбира вклучување на правото на приватност и правото на заштита на личните податоци во нашиот правен систем, како есенцијални вредности на секое модерно и технолошки развиено општество. Имено, според д-р Карел Неувирт, Законот за заштита на личните податоци ја штити приватноста на граѓаните, но Законот е само првиот чекор кон оваа заштита. Следењето на неговата примена од страна на Дирекцијата за заштита на личните податоци овозможува граѓаните да бидат запознати со ова свое право и да знаат како истото да го остварат (Неувирт, 2007, стр. 3). Дирекцијата за заштита на личните податоци како самостоен и независен државен орган е задолжена да обезбеди транспарентност и информираност на граѓаните за правото на заштита на личните податоци и целосна заштита на ова право од какви било злоупотреби при собирањето, обработката и чувањето на личните податоци на граѓаните, како и во случај на неовластена промена, уништување и пренос на личните податоци.

Резиме

Во денешно време правото на приватност претставува автономно право коешто прецизно е утврдено со членот 8 од Европската конвенција за човековите права. Поради тоа, овој труд претставува детално анализирање на правото на приватност низ практиката на Европскиот суд за човековите права, како и степенот на усогласеност на прописите за заштита на личните податоци во Република Македонија со европските правила и вредности. Со модерните технологии (Privacy Enhancing Technologies, PET) ќе се овозможи на креативен начин да се заштити навлегувањето во приватноста на граѓанинот и може да придонесе да се редуцира бројот на инциденти кои вклучуваат нарушување на правото на приватност и злоупотреба на личните податоци. Во таа насока, практичната примена на правото на приватност и заштита на личните податоци како релативно нов концепт во нашата земја претставува еден од предусловите за пристапување кон Европската Унија, како и еден од предусловите на демократското општество.

Marjana POPOVSKA

THE RIGHT TO PRIVACY THROUGH THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Abstract

Today the right of privacy is an autonomous right which is firmly upheld by article 8 of the European Convention on Human Rights. Namely, this paper presents a detailed analysis of the right of privacy through the practice of the European Court of Human Rights and the compliance of the regulations for personal data protection in the Republic of Macedonia with the European rules and values. Namely, the modern technologies (Privacy Enhancing Technologies, PET) will enable in a creative way to prevent the invasion of the individual privacy and may greatly help to reduce the number of incidents involving infringement of the right of privacy and misuse of personal data. Since the implementation of privacy and personal data protection is a relatively new concept in our country, one can easily identify as one of the preconditions to joining the European Union and it is also one of the preconditions to building a democratic society.

Библиографија

Домашина литература

Данаилов Фрчкоски, Љ. (2005). Меѓународно право за правата на човекот, Магор, Скопје

Годишен извештај за работата на Владиноот агент и анализата на предметите и постапките пред Европскиот суд за човекови права за 2011 година достапен на веб страницата <http://pravda.gov.mk/documents/IzvestajVA2012.pdf>

Гундерман, Ј. (2010). Коментар на Законот за заштита на личните податоци. Издавач: Дирекција за заштита на личните податоци. За издавачот: Маријана Марушиќ, коавтор: Зоран Пандев; достапен на веб страницата: <http://www.dzlp.mk/sites/default/files/MKD-Komentar-na-Zakonot-za-zastita-na-licnite-podatoci.pdf>

Неувирт, К. (2007). Приватноста како основно човеково право. Водич за ИКТ на Метаморфозис бр. 3

Реформа за човекови права. (3 април 2012 година) Утрински весник, стр. 11.

Стратегија за заштита на личните податоци во Република Македонија со Акциски план за нејзино спроведување:2012-201(2011), Дирекција за заштита на личните податоци достапна на веб страницата: http://dzlp.mk/sites/default/files/Strategija_DZLP.pdf

Меѓународна литература

Council of Europe (2010). DP (2010) Case Law of the European convention on human rights concerning the protection of personal data, Strasbourg, November 2010, The Court's judgments are accessible on its Internet site (<http://www.echr.coe.int>)

Совет на Европа/Европски суд за човекови права (2011). Практичен водич за критериумите за допуштеноост (2011), преведен и објавен со помош на Советот на Европа- Генерален директорат за човекови права и правни прашања достапен на веб страниците: <http://pravda.gov.mk/documents/PrakticenVodicZaKriteriumiteZaDopustenost.pdf> и http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/B5358231-79EF-4767-975F-524E0DCF2FBA/0/ENG_Guide_pratique.pdf

European Court of Human Rights (31.12.2011), Violation by Article and by State 1959-2011, достапно на веб страницата: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/2B783BFF-39C9-455C-B7C7-F821056BF32A/0/TABLEAU_VIOLATIONS_EN_2011.pdf

European Court of Human Rights (13.12.2012), 453 (2012), Press

Release, issued by the Register of the Court достапно на веб страницата: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra-press/pages/search.aspx?i=003-4196816-4975518#{"itemid":\["003-4196816-4975518"\]}";](http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra-press/pages/search.aspx?i=003-4196816-4975518#{)

Европска комисија (2010). Ваш водич низ Договорот од Лисабон (2010), Европска комисија, Генерален директорат за комуникации, Публикации, В-1049 Брисел, стр. 9

Jernej R. (2005). The private and the public in the media, Regulation and Implementation in Slovenia, published by: Peace Institute, edition: mediawatch <http://mediawatch.mirovni-institut.si>

Legal balance of interest between transparency of public life and data protection. (2012) Sub-Component 1.2, Activity 1.2.2; Report - Project implemented by Human Dynamics in association with: Project office: IPS Institute Directorate for Personal Data Protection, AlmamivAS.p.A., Czech Office for Personal Data Protection OPDP, Privacy International, Support to the Directorate for Personal Data Protection. This project is funded by the European Union, p. 5-6

О'Бојл, М., Варбрик К., Харис Д. (2009). Право на Европската конвенција за човекови права, [превод Ванковска Б.], второ издание, Просветно дело АД Скопје

Легислатива

Домашна легислатива

Закон за заштита на личните податоци („Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/05, 103/08, 124/10 и 135/11)

Закон за ратификација на Дополнителниот Протокол кон Конвенцијата за заштита на физичките лица во поглед на автоматска обработка на личните податоци 108/81, во врска со надзорните тела и прекуграничниот пренос на податоци на Советот на Европа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 07/2005)

Закон за ратификација на Конвенцијата 108/81 е донесен во 24.01.2005 година “Службен весник на Република Македонија” бр. 07/2005, истата е ратификувана на 24.03.2006 година, а стапи во сила на 01.07.2006 година

Конвенција за заштита на човековите права и основните слободи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 11/97)

Устав на Република Македонија со амандманите на Уставот I-XXX, Скопје, Издавач: ЈП Службен весник на Република Македонија, 2005

Меѓународна легислатива

Директива 95/46/ЕК на Европскиот Парламент и Советот за заштита на физички лица во врска со обработка на лични податоци и слобода на пренос на таквите податоци (Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data)

Европска конвенција за заштита на човековите права и основни слободи изменета со Протоколот бр.11, заедно со протоколите бр.1, 4, 6 и 7, Council of Europe, Macedonian version

Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права усвоен во 1966 година

Насоки за електронска обработка на личните податоци усвоена од Генералното Собрание на Обединетите нации со Резолуција 49/95 од 14 декември 1990 година (Guidelines for the Regulation of Computerized Personal Data Files Adopted by General Assembly resolution 45/95 of 14 December 1990)

Повелбата за основните човекови права на Европската Унија (2010/C 83/02)

Универзалната декларација за човекови права на Организацијата на Обединетите нации од 1948 година